

Còpies de retaules gòtics terrassencs

D'esquerra a dreta, Francesc Estrada i Floreal Soriguera copiant, el 1954, fragments del retaule de Sant Miquel, obra realitzada el 1451 per Jaume Cirera i Guillem Talarn per a l'església de Sant Pere.

Procedència: Francesc Estrada i Vilalta.

El 1952, el pintor Josep Rigol i Fornaguera (Terrassa, 4 d'octubre de 1897 — 7 d'agost de 1986), aleshores director de la Junta de Museus de Terrassa, demanà a Francesc Estrada i Vilalta (Ribes de Freser, 3 de febrer de 1926) i a Floreal Soriguera i Soriguera (La Bastida-Tarn, França, 15 d'abril de 1927) que fessin una còpia del retaule dedicat als sants Abdó i Senén, unes pintures d'estil gòtic realitzades el 1460, mitjançant la tècnica del tremp d'ou i aplicacions de pa d'or, per Jaume Huguet (Valls, 1412 — Barcelona, 1492), per a l'església de Sant Pere de Terrassa. Una feina, la d'aquesta còpia, que havia estat encarregada a

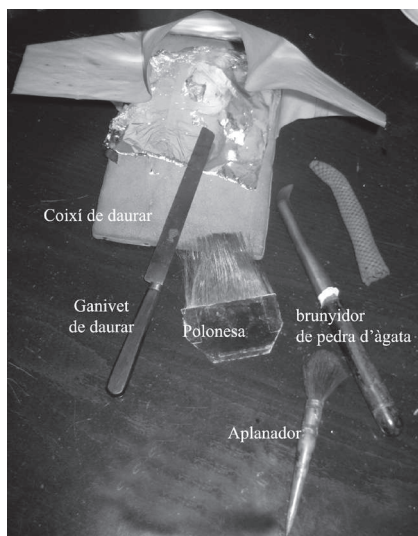
Rigol pel famós cardòleg Joan Gibert i Queraltó (Terrassa, 29 de desembre de 1907 — Banyoles, 21 d'octubre de 1998).

Francesc Estrada i Floreal Soriguera eren aleshores alumnes de l'Escola d'Arts i Oficis de Terrassa, on Rigol era professor de dibuix, i havien constituït, vers el 1950, junt amb Manel Llavet i Martínez (Terrassa, 3 d'agost de 1924 – 3 de maig de 2011) i Víctor Abad i Pérez (Alcoi, 8 de setembre de 1927), una empresa denominada ELLSA, dedicada a la pintura i a la decoració de parets. Amb aquesta empresa van realitzar nombrosos treballs

per a particulars, per a institucions públiques i per a empreses locals, normalment execucions per a fires barcelonines, així com per a diverses esglésies, entre elles les decoracions murals de la capella de Sant Francesc, al temple parroquial de la Sagrada Família, o les de dos dels altars de l'església de Sant Jaume, al Pla del Bon Aire de Terrassa.

Per fer la còpia del retaule, Estrada i Soriguera prepararen una taula a base de taulells encolats i ancorats amb frontisses, que van haver de tractar prèviament amb una aiguada de calç llimada meticulosament perquè no presentés cap mena de rugositat, aplicant fins a sis mans més de cola barrejada amb blanc d'Espanya, cadascuna d'elles menys forta que l'anterior, i passant-hi sempre el paper de vidre per tal d'afinar al màxim cadascuna de les capes. A part de preparar la superfície per rebre els diferents pigments, també van haver d'aconseguir els repujats corresponents a base de gruixos de guix i de cola espessa.

Francesc Estrada s'havia ocupat primer de fer la còpia del dibuix i de traspasar-la a la taula prèviament preparada, tasca que el va obligar a anar a l'Institut Amatller d'Art Hispànic per tal que li facilitessin una fotografia a escala natural del retaule original. A partir d'aquesta imatge va poder calcar en un paper el dibuix que després va resseguir amb un punxó fent-li petits forats. Aquest calc, el va enganxar al suport definitiu i, mitjançant un estergit amb pols de carbó, una vegada retirat el calc, cada motiu quedà insinuat a la superfície de la taula, i permeté així començar a encaixar tota la composició i aplicar després el color i els daurats, fer les cisellades

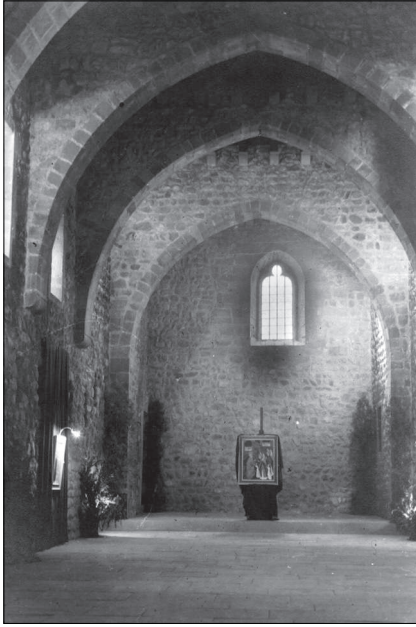
Estris per daurar de Francesc Estrada i Vilalta, anys cinquanta.

i brunyir totes les superfícies, feines de les quals s'ocuparen a l'uníson els dos condeixebles i amics.

La tècnica emprada, copiant fidelment l'original, fou la del tremp d'ou (pigments barrejats amb rovell d'ou, unes gotes de fel de bou i aigua destil·lada) combinada amb dauradures de pa d'or. El tremp d'ou els va suposar un cert repte tècnic, ja que, treballant fonamentalment a base de veladures, aquestes feien molt difícil dissimular qualsevol error comès. Fonamentalment, van seguir les indicacions del manual que, dedicat a la tècnica de la pintura, va publicar el 1950 el músic, pintor i estudiós de l'art Francesc Pérez i Dolz (Castelló de la Plana, 1887 — Barcelona, 2 de novembre de 1958), una traducció del tractat del sienès Cennino d'Andrea Cennini (Colle di Val d'Elsa, 1370 — Florència, 1440?).

Ara bé, la dificultat màxima, la va suposar l'ús del pa d'or -aplicat abans del color-, tècnica que Estrada i Soriguera desconeixien, ja que a l'Escola d'Arts i Oficis no hi havia ningú especialitzat que els pogués donar cap indicació, fet pel qual Francesc Estrada va haver de desplaçar-se a Barcelona perquè un daurador del barri de Santa Caterina, un tal Vila, li ensenyés a agafar del coixinet de pell de camussa les fines làmines d'or amb la polonesa de pèl de cua de marta o d'orella de bou i portar-les fins a la zona per daurar, dipositar-les seguidament sobre primes capes de bol groc i dues més de vermell d'Armènia, i aixafar-les delicadament amb l'aplanador, una brotxa de pèl suau. Una vegada enganxades, va haver d'aprendre a brunyir-les amb la pedra d'àgata a base de suaus moviments rotatius. Finalment, per protegir els daurats, Vila va explicar a Francesc Estrada que havia d'aplicar-hi goma-laca i que, en cas que no utilitzés pans d'or autèntics, podia tenyir-la i aplicar-la sobre pans de plata, que resultaven molt més barats.

Tota la feina preparatòria de la taula, la van fer a la mateixa Escola d'Arts i Oficis, però, per tal de reproduir el retaule amb la màxima fidelitat, la segona fase, la de la reproducció de les imatges, la van haver de dur a terme a la mateixa església de Sant Pere, ja que Josep Rigol, en pro de protegir les obres d'art de la Seu d'Ègara, no permeté mai que es toquessin d'on eren. Ateses les condicions d'aquell temple, es va haver d'instal·lar un equip de llums prou potent com perquè poguessin portar a terme el seu treball. No van patir per la

Exposició de còpies de fragments de retaules gòtics terrassencs presentada al Castell Cartoixa de Vallparadís el juliol de 1954 per l'empresa ELLSA. La taula que veiem al fons és la còpia d'una de les del retaule de Sant Miquel, ubicada a la Seu de Sant Pere, concretament, la que va muntada al lateral esquerre i sobre la predel·la.

Procedència: Francesc Estrada i Vilalta.

i com apareix publicat a la pàgina 6 del diari *Tarrasa Informació* del 3 de juliol d'aquell mateix any. Una exposició que, casualment i sense que fos premeditat, coincidí amb una altra de fotografies en color de retaules terrassencs, presentada per Carlos Duran i Torrens (Santiago de Xile, 5 de març de 1911 — 5 d'octubre de 2001) a les sales dels Amics de les Arts de Terrassa. Unes instantànies que, curiosament, es van vendre més cares que les reproduccions presentades pel grup de treballadors de l'empresa ELLSA.

llum, però sí que van arribar a passar molt de fred.

Vist com havien reeixit completament amb l'encàrrec de Josep Rigol, el 1953, com a membres de l'empresa ELLSA, decidiren dedicar-se a fer més còpies de retaules i posar-los a la venda, demanant prèviament permís a la Junta de Museus per poder tornar a treballar a la Seu d'Ègara.

Per tal de donar publicitat als seus treballs, dins el programa de la Festa Major de Terrassa, van presentar una exposició al Castell Cartoixa de Vallparadís amb unes vuit còpies de fragments de retaules, entre elles les dedicades al de sant Miquel, obra realitzada el 1451 per Jaume Cirera i Guillem Talarn, i que es trobava a l'església de Sant Pere, concretament a partir de dos quarts d'una del diumenge dia 4 de juliol de 1954, tal

Ana Fernández Álvarez
anacampanadas@gmail.com